

Opinia Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w sprawie o wydanie dziesięciny

Or. Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. WP I 57, s. 47–52

Edycja krytyczna: Mateusz Mataniak

25 XI 1820

[s. 47]

Posiedzenie 22

Wydział Profesorów i Doktorów Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Działo się w Krakowie przy ulicy Grodzkiej, w Kolegium Jurydycznym, dnia 25 listopada 1820 r.

Obecni: Feliks Słotwiński¹ – dziekan Wydziału Prawa, prezydujący; ks. Bonifacy Garycki², Józef Sołtykowicz³, Augustyn Boduszyński⁴, Antoni Matakiewicz⁵ – Profesorowie i Doktorowie Prawa.

W sprawie Ignacego hr. Wielopolskiego, dóbr Bobrek dziedzica, jako kościoła farnego tamże kolatora, oraz ks. Antoniego Ketlińskiego, kościoła bobreckiego komendarza, przeciwko Kryspinowi hr. Żelińskiemu, dóbr Piekary właścicielowi, [s. 48] tudzież gromadzie dóbr Piekary, w osobach Feliksa Madeńskiego wójta, Tomasza Proszcza sołtysa i Domina Sroki radnego, od dwóch zgodnych wyroków, jednego w dniu 24 września 1818 r. w Trybunale I Instancji, drugiego na dniu 22 lutego 1820 r. w Sądzie Apelacyjnym, w przedmiocie wydania dziesięciny z wszelkiego ziarna in natura, za lata 1816, 1817 i 1818 zapadłej, następnie Regestrów Ekonomicznych złożenia i takowych zaprzysiężenia oraz wynagrodzenia kosztów sporu, zapadłych, o dozwoleńie wprowadzenia tej sprawy do 3 Instancji, przez prośbę z dnia 24 czerwca 1820 r. do Uniwersytetu odwołujących się.

¹ Feliks Słotwiński (1788–1863) – zast. prof. w katedrze prawa natury, publicznego, narodów i ekonomii politycznej 1811; prof. tamże 1812–1817; prof. prawa natury i kościelnego 1817–1828, 1831–1833; prof. prawa rzymskiego i kościelnego 1833/34–1846/47; prof. prawa kościelnego i procedury cywilnej 1848/49–1860; dziekan Wydziału Prawa 1820/21–1822/23, 1833/34–1834/35, 1842/43, 1845/46–1847/48, 1850/51. P. Żukowski, *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. II: 1780–2012, red. D. Malec, Kraków 2014, s. 482–483.

² Bonifacy Garycki (1742–1822) – w latach 1778–1780 prof. w katedrze prawa natury, narodów i prawa politycznego Szkoły Głównej Koronnej; 1780/81–1781/82 zast. prof. w katedrze prawa rzymskiego; 1782–1802/03 prof. tamże; 1784–1789 prezes Kolegium Moralnego. *Ibidem*, s. 117–118.

³ Józef Sołtykowicz (Sołtykiewicz) (1762–1831) – zast. prof. w katedrze prawa natury, ekonomicznego, politycznego i narodów 1798/99–1799/1800; prof. prawa karnego i postępowania sądowego cywilnego od 1824; dziekan Wydziału Filozoficznego 1809/1811. *Ibidem*, s. 491–492.

⁴ Augustyn Boduszyński (1778–1843) – w latach 1811/12–1816/17 prof. prawa kanonicznego i kryminalnego; 1817/18–1829 prof. prawa rzymskiego i feudalnego; dziekan Wydziału Prawa 1816/17–1819/20. *Ibidem*, s. 31–32.

⁵ Antoni Matakiewicz (1784–1844) – w latach 1825–1844/45 prof. prawa kryminalnego i procedury sądowej; dziekan Wydziału Prawa 1835/36–1836/37, 1839/40–1840/41; rektor UJ 1837/38–1838/39. *Ibidem*, s. 331–332.

Wydział Profesorów i Doktorów Prawa zważając:

- 1-mo Że liber beneficiorum podług konstytucji sejmu warszawskiego za Władysława IV 1635 r. vol. 3 fol. 859⁶, w sporach o dziesięciny stanowi prawny dowód, a to tym większy, że wieś Piekary w czasie spisywania tychże ksiąg nie była szlachecką, ale klasztoru tynieckiego, a zatem duchowną własnością.
2. Że w wyciągu ex libro Beneficiorum Monasteriorum [s. 49] diecezji krakowskiej z 1440 r. opis należytości parafialnych z wsi Piekary zawierającym, wyraźnie czytać się dają te słowa: „omnes agrii villa solvunt decimes manipulare et eanapalem et conducunt pro Monasteris Tynecensi”.
3. Że wyraz prawniczy solvere, tak w prawie powszechnym, jako też we wszelkich kodeksach cywilnych, a nawet w kodeksie dziś obowiązującym, w tekście łacińskim art. 1238 nie tylko płacenie pieniędzmi, ale także danie innej rzeczy, przez które zobowiązanie wypełnionym być ma, oznacza, ile że w samym [Knapuissu] wyraz solvere nie tylko płacę, ale i wypełniam znaczy.
4. Że wyraz solvit w pokładanym wyciągu ex libro beneficiorum użyty, przez łącznik item stosuje się także do dalszych danin i powinności, jako to: kapłonów, sera itp. nie w pieniądzech, ale w naturze wypełniać się winnych.
5. Że wyraz conducunt w tymże samym wyciągu umieszczony, nie co innego, tylko odwożenie znaczy i znaczyć może, tym bardziej, że to znaczenie wyrazu w wielu innych księgach beneficiorum w owym wieku sporządzanych znajdujące się, conducunt ad [horreium] praepositi utwierdzają.
6. Że dodanie słowa „agris valor [s. 50] ad quatuor marcas”, to jest: oszacowanie w owym czasie dziesięciny wytycznej na cztery marki, natury tejsze nie zmienia, inaczej zamiast wyrazów „omnes agrii villa solvunt decimam manipulare et canapalem”, wyrazy: „omnes agrii solvunt quatuor marcas” umieszczonymi byłyby, wartość więc tejsze dziesięciny przybliżona tylko dla oznaczenia dziesiątej części, na potrzeby krajowe po Kazimierzem III ofiarowanej, położoną być okazuje się.
7. Że wyciąg z Regestru przychodów za dziesięcinę z wsi Piekar, dworską i gromadzką, od 1793 r. do 1809 r., a nawet wydawane kwity okazują podwyższanie ceny dziesięciny wytycznej, a tym samym dowodzą, że plebanom służy to prawo żądania dziesięciny w naturze; w przeciwnym bowiem razie cena tejsze podwyższoną być by nie mogła. Zważając dalej:
8. Że prawo wytyczy, umowa między ks. Lipką plebanem bobreckim i gromadą wsi Piekary, dana 4 sierpnia 1810 r., w obecności reprezentanta dominikalnego na piśmie sporządzona, o fałsz niezaskarżona, stwierdza; [s. 51] w tej bowiem umowie wyraźnie czytać się daje, że gromada wsi Piekar prosiła tegoż plebana, aby dziesięcinę za 1810 r. nie w naturze, ale w pieniądzech wydać mogła, którą tenże pleban na ten jeden rok za sumę 590 złp w monecie srebrnej sprzedał.
9. Że dziedzic dóbr Piekary i gromada tejsze wsi nie dowodzą, a nawet nie twierdzą, aby między nimi i plebanem kościoła zaszła [komoryta], to jest umowa o stałą cenę

⁶ Konstytucja sejmu zwyczajnego warszawskiego 1635 r. „De libris beneficiorum. Volumina Constitutionum. Tom III: 1611-1640. Vol. 2: 1627-1640. Do druku przygotowali S. Grodziski, M. Kwiecień, A. Karabowicz. Przedmowa W. Uruszczak, Warszawa 2013, s. 261.

pieniężną, stosownie do konstytucji z 1635 r. vol. III fol. 857⁷ zawarta i potwierdzona, a którą to [komorytę] dziedzic i gromada wsi Piekary, jako twierdzący, że od płacenia dziesięciny w naturze są wolnymi, stosownie do art. 1315 Kodeksu Cywilnego, złożyć powinni.

10. Że libri beneficiorum sporządzane były w 1440 r. dla zapewnienia funduszków kościelnych, i wedle powołanych konstytucji są prawnym dowodem w sporach o dziesięciny zachodzących. Lustracje zaś urzędowe przedsiębioranymi tylko były dla uregulowania podatku ofiary z dóbr ziemskich, a zatem stanowią tylko w stosunkach między właścicielami dóbr i skarbem, ale nie ubliżają [s. 52] prawom, jakie dziedzicom i kościołom ex libri beneficiorum służą.

11. Zważając na koniec, że podług wyraźnego brzmienia wyciągu ex libri beneficiorum, „omnis agri villa solvunt decimam, manipularem et eanapalem, et conducunt pro Monasteris Tynecensi”, dziesięcina nie tylko w snopie oddawaną, ale nawet kościołowi odwożoną być winna, przypuścić zaś niepodobna, aby cztery marki, na które ta dziesięcina w owym wieku przez przybliżenie ocenioną była, tak wielką miały objętość i wagę, iżby je kościołowi odwozić wypadało.

Z tych przeto powodów Wydział Profesorów i Doktorów Prawa znajdując obrazę konstytucji z 1635 r. vol. III fol. 857 i 859 umieszczonych, tudzież art. 1315 Kodeksu Cywilnego, uznaje, że w sprawie niniejszej odwołanie się do Sądu III Instancji ma miejsce.

[Podpis] Feliks Słotwiński.

[cytowane przepisy: Kodeks Cywilny Napoleona art. 1315; konstytucje sejmu 1635 r.]

[hasła: dziesięcina, dowody, koszty sądowe, zapłata, wykonywanie zobowiązań, libri beneficiorum]

⁷ Konstytucja sejmu zwyczajnego warszawskiego 1635 r. „Kompozycja o dziesięciny”. *Ibidem*, s. 260.